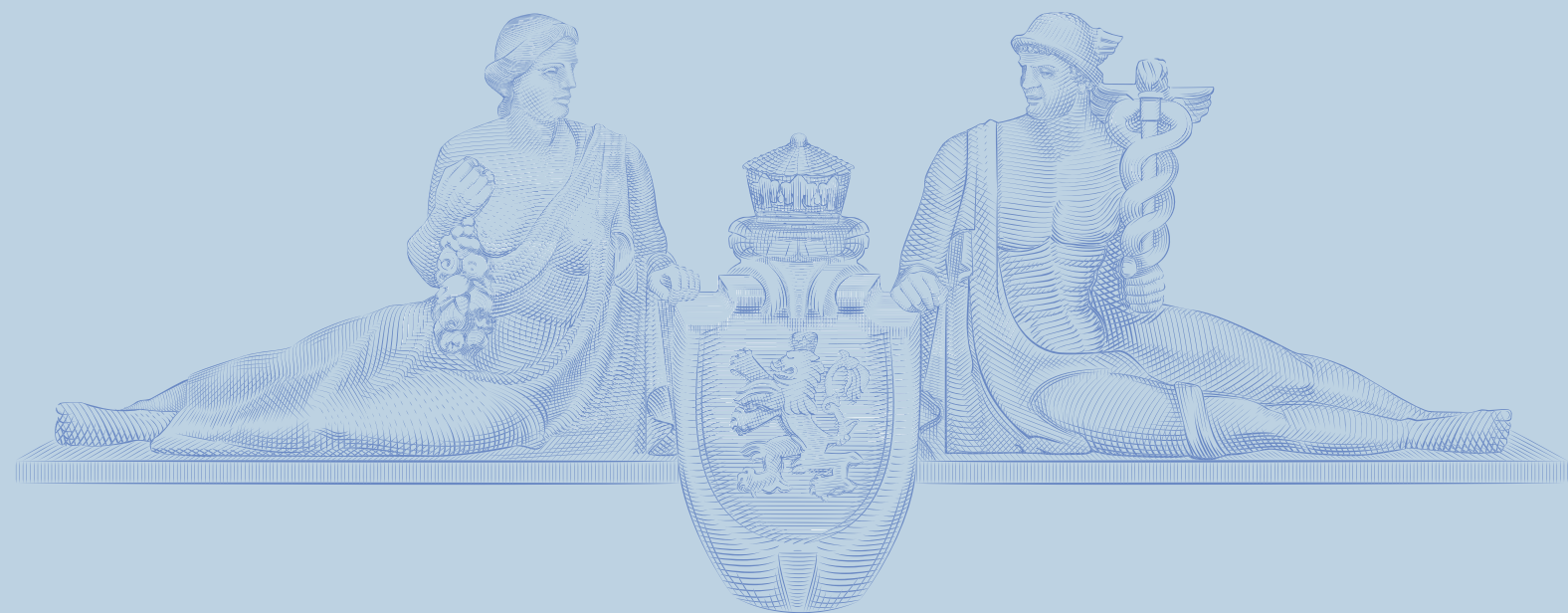

ТЕМАТИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И АКЦЕНТИ

ОБВЪРЗАНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС С ИКОНОМИКАТА НА ГЕРМАНИЯ

(ИЗВАДКА ОТ „ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД“,
БРОЙ 4/2024 Г.)

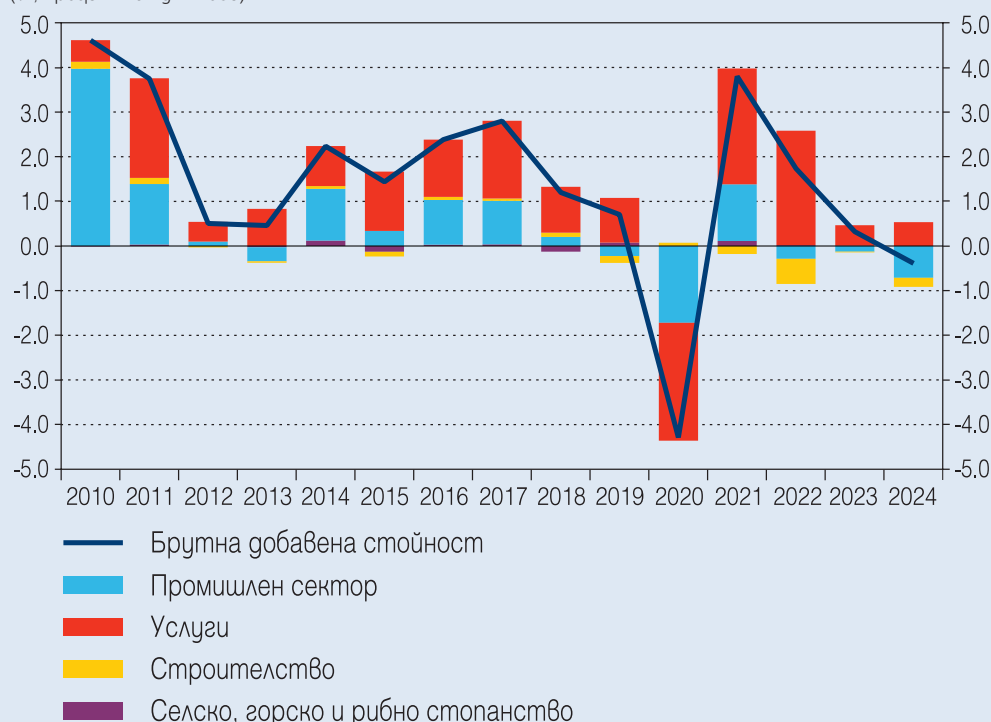
БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

Обвързаност на българския износ с икономиката на Германия

През 2024 г. реалният БВП на Германия се понижи, като основен принос за това имаше експортно-ориентираният промишлен сектор (виж графика 1). Активността в сектора бе негативно повлияна от затрудненията, възникнали вследствие на високите енергийни цени и намаленото търсене от големи външни пазари, като Китай. С оглед на ключовата роля на Германия за българския износ, целта на настоящия анализ е да представи обвързаността на българската икономика с германската и да идентифицира секторите в България, които са най-тясно свързани с развитието на германската индустрия.

Графика 1: Годишен растеж на реалната брутна добавена стойност на Германия и принос по икономически отрасли

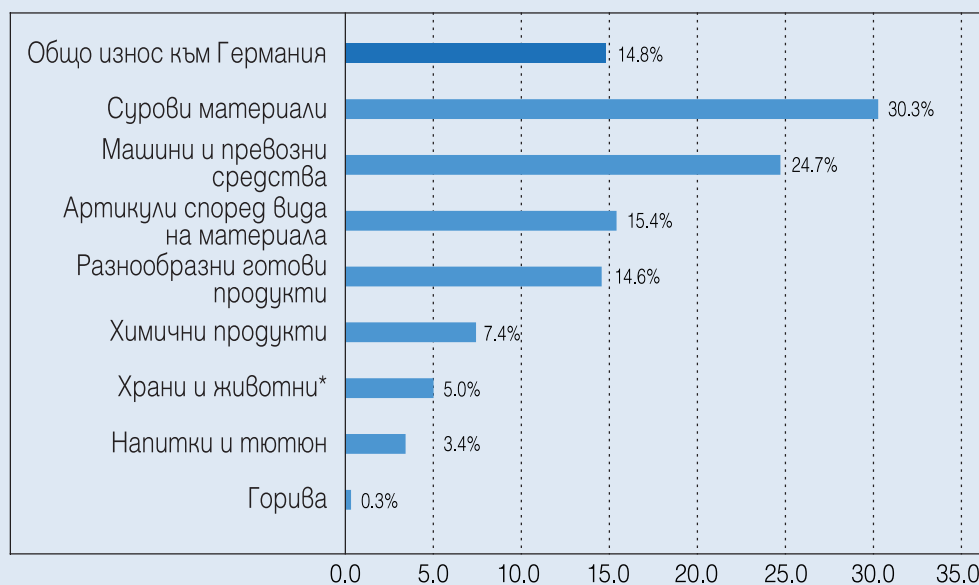
(%, процентни пунктове)

Източници: Евростат, собствени изчисления.

Германия е най-големият търговски партньор на България по отношение на износа на стоки. През периода 2019–2023 г. средно 14.8% от брутния номинален износ на български стоки е бил насочен към германския пазар, като някои стокови групи имат особено висока концентрация: 30.3% от общия номинален износ на сурови материали и 24.7% от износа на машини, автомобили и частите за тях са предназначени именно за Германия (виж графика 2). В рамките на тези групи най-голяма концентрация се наблюдава при металните руди (47.8% от общия им износ), превозните средства и частите за тях (40.4%), електроуредите (25.5%), медицинските стоки (25.2%) и облеклата (19.6%).

Графика 2: Дял на износа на стоки към Германия (общо и по основни стокови групи) спрямо общия износ на България към света (средно за периода 2019–2023 г.)

* Включва и група „Животински и растителни мазнини“ по СБТК.

Източници: БНБ, собствени изчисления.

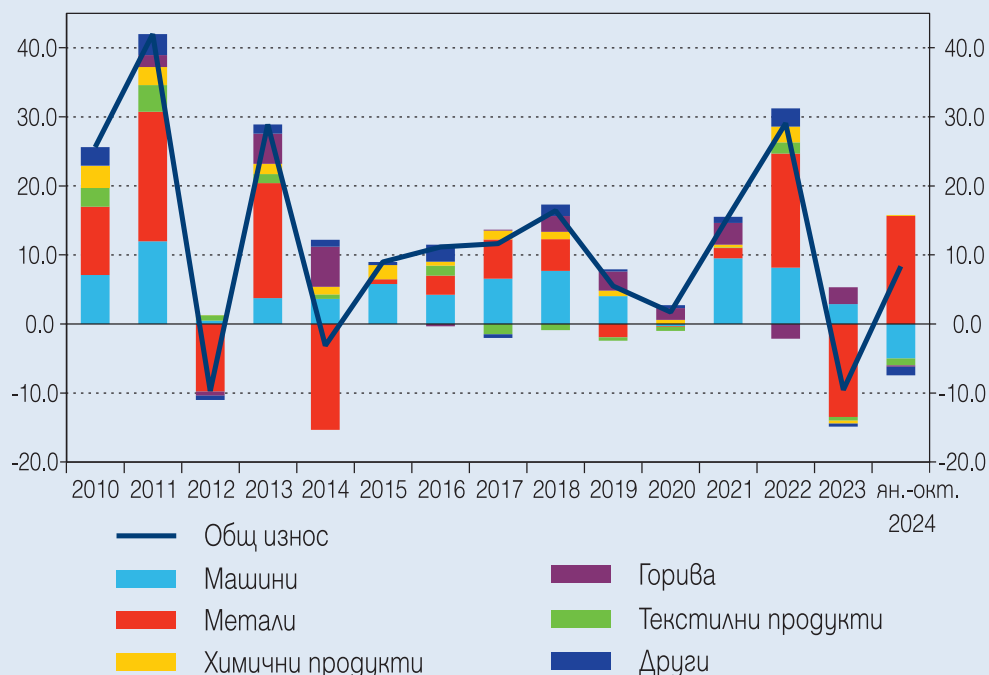
Германия също е и най-големият пазар за българските износители на услуги, като през последните пет години средно 13% от общия износ на български услуги¹ (или 1.9% от БВП на България през 2023 г.) е бил предназначен за Германия.

Номиналните данни показват силен спад на износа на стоки от България към Германия през 2023 г. (Виж графика 3). Този спад бе концентриран в групата на металите, износа на които бе повлиян от ремонтни дейности във водещо предприятие в сектора на преработващата промишленост, и съответно не беше свързан с промяна в търсенето на вносни стоки от страна на Германия². Отчитайки волатилността при групата на металите, от последното тримесечие на 2023 г. се забелязва тенденция към понижение в номиналния български износ за Германия, най-вече в групата на машините, което е в съответствие с отслабването на германския промишлен сектор през същия период.

¹ По последните налични данни на Евростат за международната търговия с услуги. Данните за 2024 г. все още не са налични.

² През второто тримесечие на 2023 г. преработените обеми на медна руда в едно от най-големите металургични предприятия в България се понижиха поради извършване на ремонтни дейности, което доведе до спад на производството на годишна база, тъй като през 2022 г. предприятието работи с целия си производствен капацитет без прекъсване.

Графика 3: Принос по стокови групи за растежа на номиналния износ на България към Германия
(%, процентни пунктове)

Източници: БНБ, НСИ, собствени изчисления.

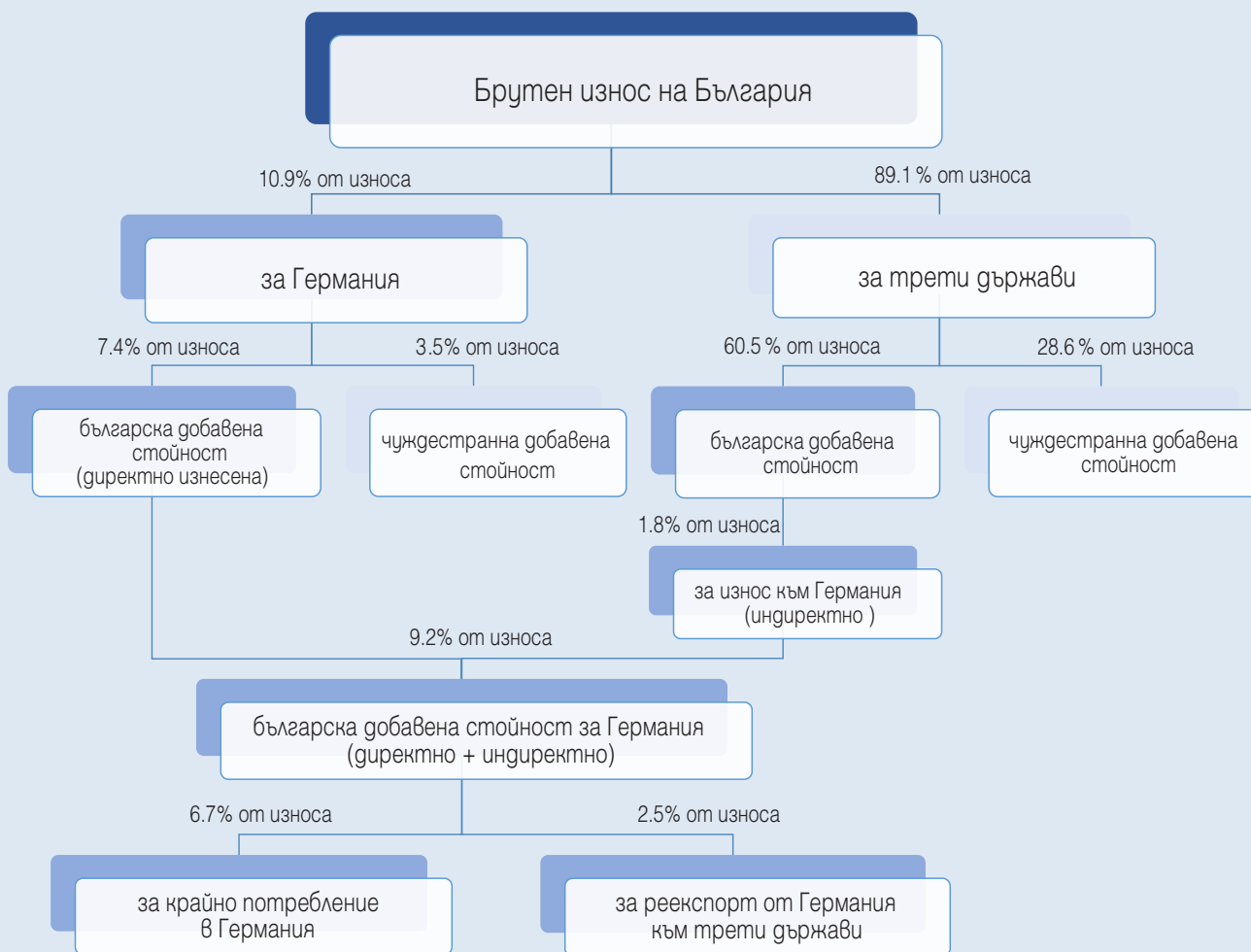
При коригиране на номиналния износ на стоки по отношение на изменението на цените³ се вижда, че в реално изражение през първите девет месеца на 2024 г. има значителен спад на годишна база при износа на всички подгрупи машини към Германия (най-силно изразен при превозните средства и техните части), както и умерен спад в износа на облекла. Тази тенденция започва още от третото тримесечие на 2023 г. Същевременно силният растеж на износа на групата на металите през първите девет месеца на 2024 г. се дължи изцяло на изчистването на базови ефекти от предходната година предвид пълното възстановяване на производството след приключването на ремонтните дейности, споменати по-горе.

Тази динамика на износа предполага наличието на силна зависимост на българската икономика от икономическите тенденции в Германия. Данните за външнотърговските потоци в брутно номинално изражение обаче не могат да отчетат фрагментирането на производството в международен план и движението на генерираната в дадена страна добавена стойност, свързани с възхода на световните вериги за създаване на стойност (СВСС) през последните двадесет години, като използването на този тип данни често води до подценяване или надценяване на експозицията на дадена държава към външното търсене от друга държава. Например, експозицията на българската към германската икономика може да бъде надценена, ако се анализират единствено данните за брутната номинална търговия. Това е така, защото значителна част от изнесената за Германия добавена стойност не е произведена в България, а е внесена в страната и доработена (виж схема 1). Друг случай, в който данните за брутната номинална търговия биха показали по-голяма от действителната експозиция на българската към германската икономика, е

³ Данните за стойността на износа в номинално изражение могат да бъдат съществено повлияни от ценови изменения на изнасяната стока. Поради тази причина са конструирани индекси, отчитащи само изменението на физическите обеми на износа на стоки. При тяхното съставяне са използвани цените на износа и номиналните стойности на износа по стокови групи според Стандартната външнотърговска класификация (СВТК), представени съответно от НСИ и от Евростат.

когато част от изнесените от България продукти не се консумират в Германия, а само се дообработват в Германия и впоследствие се изнасят за трети страни. Аналогично, експозицията на българската икономика към динамиката на икономическата активност в САЩ може да бъде подценена, ако се прави анализ единствено въз основа на данните за брутната номинална търговия. Причината за това е, че износът на стоки от България директно за САЩ е относително малък, но същевременно българската добавена стойност, която в крайна сметка стига до САЩ за крайно потребление през износа на трети страни, е по-значителна по размер.

Схема 1: Декомпозиция на брутния износ на стоки и услуги от България през 2020 г.

Източници: OECD December 2023 TiVA database, собствени изчисления.

Тъй като България е високо интегрирана в СВСС⁴, данните за износа към Германия са повлияни от факта, че и двете страни участват в множество застъпващи се глобални производствени вериги, което предполага, че значителна част от търговията между двете държави преминава през няколко етапа на обработка в други страни и реекспорт на генерираната добавена стойност преди да достигне крайния си пазар. Поради тази причина в текущия анализ са използвани данни за движението на добавената стойност във външната търговия между държавите от международните таблици „Ресурс-използ-

⁴ За повече информация, виж Ivanova, N., Ivanov, E. (2017), "The Role of Bulgaria in Global Value Chains", BNB Discussion Paper DP/105/2017: http://bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/discussion_2017_105_en.pdf

ване“ на ОИСР. Основните недостатъци на използването на този тип данни са голямото забавяне в публикуването им (към момента последните налични данни са към 2020 г.), както и различният обхват и методология, които затрудняват прякото сравнение с традиционната брутна външотърговска статистика. Въпреки тези ограничения, данните от ОИСР дават възможност да се разбере каква част от износа на България за Германия е генерирана в страната, каква – в чужбина, както и дали крайната употреба на изнесените стоки се осъществява в Германия или се използва като част от производствения процес на стоки, предназначени за реекспорт от Германия към други пазари.

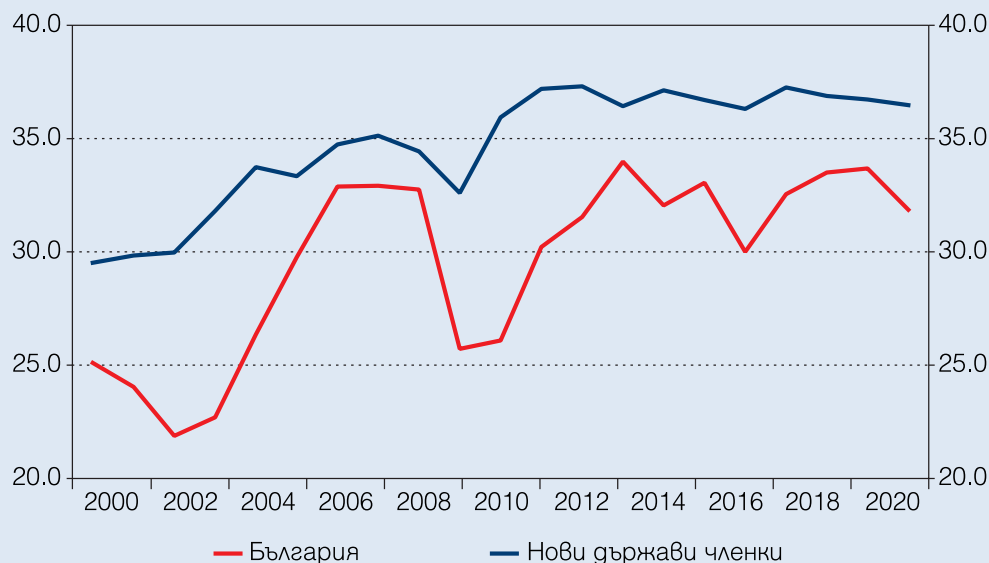
Данните от ОИСР показват, че макар и 10.9% от общия български износ на стоки и услуги през 2020 г. да е бил предназначен за Германия, едва 7.4% е директно изнесен към Германия под формата на българска добавена стойност, докато 1.8% достига германската икономика индиректно чрез износ към трети страни (виж схема 1). Общо от тези 9.2% само 6.7% са под формата на българска добавена стойност, предназначена за крайно потребление в Германия (и зависеща от германското вътрешно търсене), докато останалите 2.5% са реекспортирани от Германия за потребление или доработка в трети страни.

Значителна част от brutния износ на България за Германия се формира от чуждестранна добавена стойност (генерирана в трети страни и използвана от България за междинно потребление/производство на стоки, предназначени за износ), като този дял нараства устойчиво в периода от 2000 г. до 2020 г. и се стабилизира на ниво около 33% през последното десетилетие (виж графика 4А). С цел да се оцени доколко това явление е характерно за България или е част от по-широка тенденция, в анализа са включени и данни за групата на останалите нови държави – членки⁵ на Европейския съюз. На графика 4А се вижда, че България се вписва в общите тенденции за формиране на добавената стойност в региона.

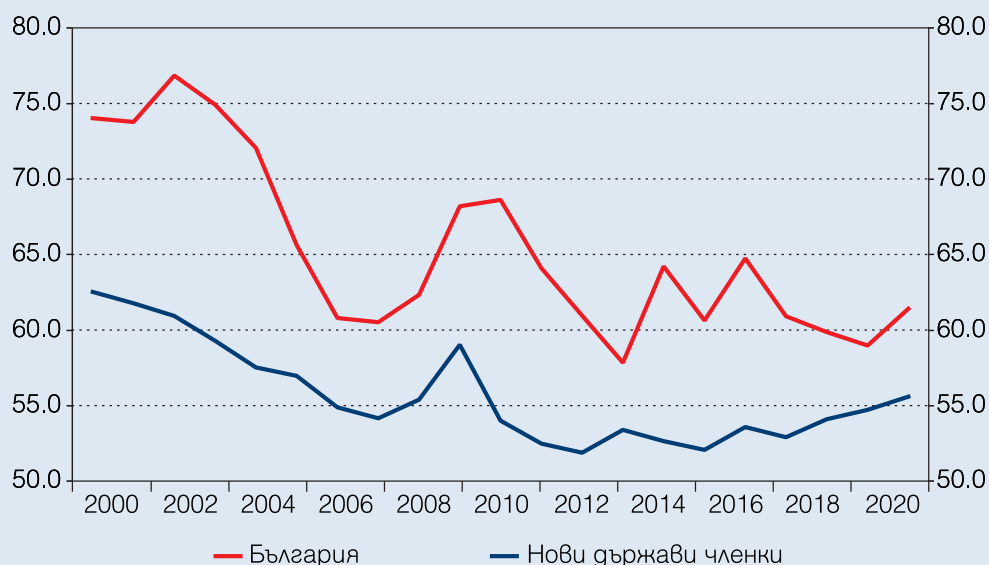
Друга част от българското производство достига крайните потребители в Германия не само чрез преки продажби, но и като междинни продукти, които преминават през трети държави преди да станат част от германското крайно потребление. Измерено по този начин, 61.4% от brutния български износ към Германия през 2020 г. представлява българска добавена стойност, която действително се реализира на германския пазар и пряко зависи от вътрешното търсене на германската икономика (виж графика 4Б). Това означава, че останалите 39.6% от износа на България представляват или чуждестранна добавена стойност, или българска добавена стойност, която обаче впоследствие се реекспортира от Германия за крайно потребление в трети страни. С други думи, над една трета от българския износ, формално отчетен като насочен към Германия, в действителност не се генерира като добавена стойност в България или не зависи от германското вътрешно потребление, а от търсенето в трети пазари, за които Германия играе роля на износител.

⁵ Групата включва държавите, присъединили се към Европейския съюз от 2004 г. нататък. Данните са претеглени според размера на общия брутен износ на всяка страна.

Графика 4А: Чуждестранна добавена стойност в brutния износ за Германия
(% от общия брутен износ)

Графика 4Б: Домашно генерирана в дадената държава добавена стойност, използвана в Германия за крайно потребление (съотношение към brutния износ на дадената държава за Германия)
(% от общия брутен износ)

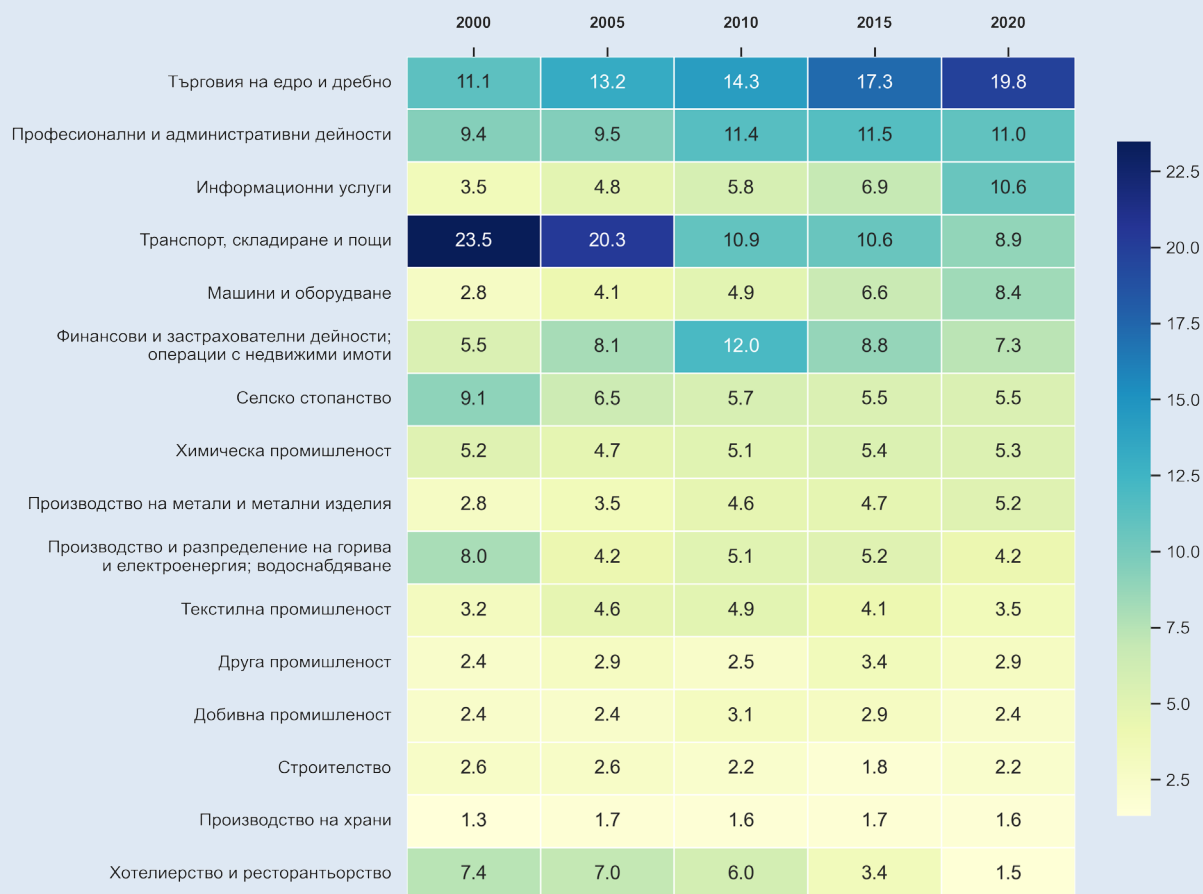
Източници: OECD December 2023 TiVA database, собствени изчисления.

Съвкупно тези два фактора предполагат, че при забавяне на икономическата активност в Германия отрицателният ефект върху българското експортно-ориентирано производство вероятно ще бъде по-ограничен, отколкото биха показали външнотърговските данни в брутно номинално изражение. Това е така, защото част от добавената стойност в българския износ всъщност не е генерирана у нас, докато друга част е насочена към трети страни и съответно не се влияе пряко от динамиката на германското вътрешно потребление.

На графики 5А и 5Б са представени български производствени сектори от 2005 г. до 2020 г. според дела им в общата българска добавена стойност, реализирана като крайно потребление в германската икономика (графика 5А) и единствено в германския промишлен сектор (графика 5Б).

Търговията на едро и дребно е най-силно обвързаният с германската икономика сектор, като през 2020 г. този сектор отговаря за 19.8% от българската добавена стойност, използвана за крайно потребление в германската икономика, в сравнение с 11.1% през 2000 г. (виж графика 5А). Делът на сектора на информационните технологии също отбелязва голямо повишение, като за същия период нараства от 3.5% до 10.6%, отразявайки увеличената значимост на България като доставчик на дигитални услуги. В същото време делът на сектора на транспорта се понижава от 23.5% до 8.9%, последван от хотелиерство (от 7.4% до 1.5%), енергоснабдяване (от 8.0% до 4.2%) и селско стопанство (от 9.1% до 5.5%).

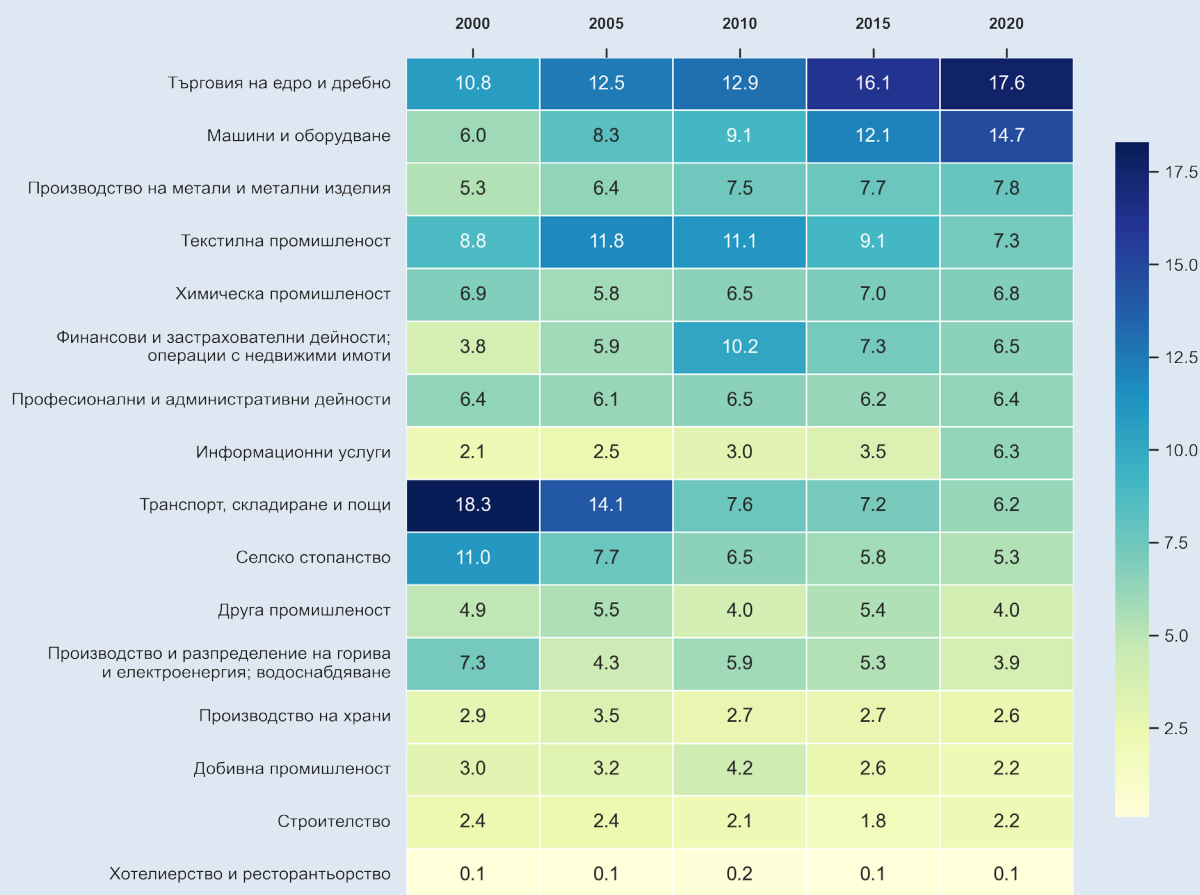
Графика 5А: Дял на сектора в общата българска добавена стойност, използвана за крайно потребление в германската икономика (%)

Източници: *OECD December 2023 TiVA database*, собствени изчисления.

Делът на реализираната като крайно потребление българска добавена стойност в германския промишлен сектор през 2020 г. е отново най-висок при търговията (17.6%), следван от машиностроенето (14.7%), металите (7.8%) и текстилната и химическата промишленост (7.3% и 6.8%). Отново се наблюдава силно понижение в дела на секторите транспорт, селско стопанство и енергоснабдяване (виж графика 5Б).

Графика 5Б: Дял на сектора в общата българска добавена стойност, използвана за крайно потребление в германския сектор на промишлеността (%)

Източници: OECD December 2023 TiVA database, собствени изчисления.

Заклучение

През 2024 г. реалният БВП на Германия, която е основният търговски партньор на България, се понижава, като основна причина за това са затруднения в сектора на промишлеността, част от които вероятно са със структурен характер. Анализ, базиран единствено на данните от брутната външнотърговска статистика, не би отчел участието на двете държави в световните вериги за създаване на стойност и фрагментираността на производствените процеси, което би могло да доведе до надценяване на експозицията на българската икономика към икономическата активност в Германия. Поради тази причина в текущия анализ са използвани данни от международните таблици „Ресурс-използване“ на ОИСР, които позволяват да се проследи движението на добавената стойност по сектори във външната търговия между държавите. Те показват, че приблизително 60% от брутния български износ към Германия представляват българска добавена стойност, която действително се реализира като крайно потребление на германския пазар и пряко зависи от вътрешното търсене на германската икономика. Останалите около 40% от българския износ към Германия в действителност не се генерират, като добавена стойност в България или не зависят пряко от германското вътрешно потребление, а от търсенето в трети пазари, за които Германия играе роля на износител. Анализът по сектори показва, че най-засегнати от влошаването на икономическата активност в промишления сектор на Германия са българските сектори на търговията, машиностроенето и металургията.

ХУДОЖЕСТВЕННОТО ОФОРМЛЕНИЕ НА КОРИЦАТА Е РАЗРАБОТЕНО ВЪЗ ОСНОВА
НА СКУЛПТУРНАТА ГРУПА „ХЕРМЕС И ДЕМЕТРА“, ДЕЛО НА КИРИЛ ШИВАРОВ,
РАЗПОЛОЖЕНА НА ЮЖНАТА ФАСАДА НА СГРАДАТА НА БНБ